



Rýchly komentár

Zahraničný obchod: Zníženie salda tovarov a služieb v dôsledku vyčlenenia transakcií nerezidentov registrovaných len pre účely DPH.

Súčasťou prechodu na novú metodiku zostavovania národných účtov (ESA 2010) sú aj úpravy na strane zahraničného obchodu, kde sa kladie väčší dôraz na „**zmenu vlastníctva**“ tovarov oproti doteraz uplatňovanému **cezhraničnému konceptu**. V praxi to znamená, že objem zahraničného obchodu je upravený tak, aby zachytával len tie transakcie medzi **rezidentmi a nerezidentmi**, ktoré majú vplyv na vyprodukovaný output a nenadhodnocujú objemy exportov a importov len z „titulu“ prechodu hranicou. Priamym dopadom takejto úpravy je **zníženie sald zahraničného obchodu o 0,5-1,2 mld. eur** počnúc rokom 2008.

Tab.1 Zmena salda tovarov a služieb v súvislosti s prechodom na metodiku ESA 2010 (mil.EUR)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Saldo ZO revidované (ESA 2010)	-1 938	-901	-953	-627	2 673	3 339
Saldo ZO (ESA 95)	-1 593	-303	-154	377	3 726	4 550

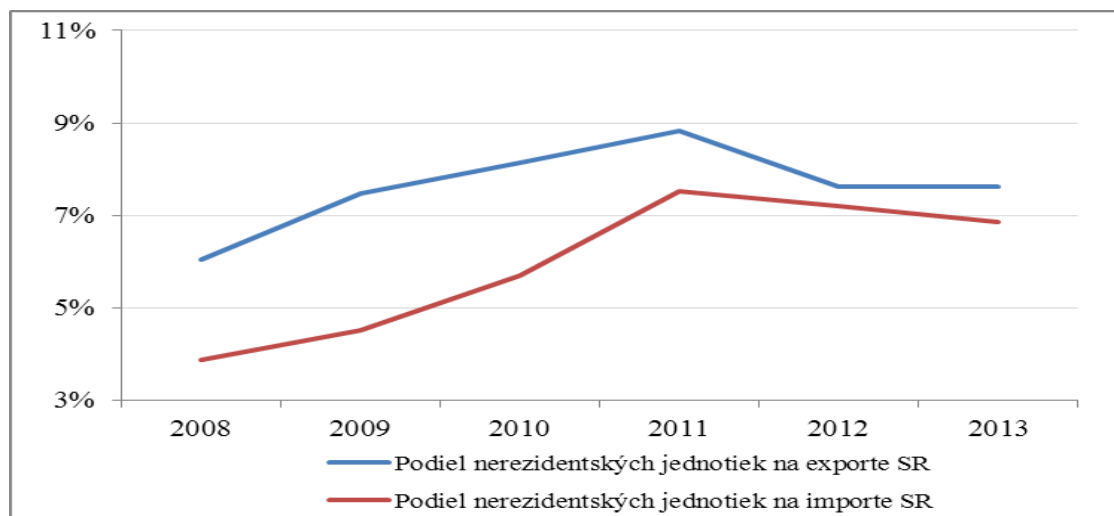
Objem zahraničného obchodu s tovarmi zachytený štatistikou zahraničného obchodu v poslednom období významne narastá. Platí to o celkovom objeme realizovaných cezhraničných transakcií, ako aj o výrazne zlepšujúcom sa salde bilancie tovarov. Jedným z faktorov, ktoré stoja za týmto vývojom, je aj samotný spôsob zaznamenávania transakcií v rámci štatistiky zahraničného obchodu.

Štatistika zahraničného obchodu totiž vychádza z princípu cezhraničného pohybu výrobkov a služieb a zaznamenáva príslušnú transakciu na strane dovozu alebo vývozu v prípade, ak tovar fyzicky prekročí hranicu príslušného štátu. Objem zahraničného obchodu tak odzrkadľuje reálne, fyzické pohyby tovarov medzi subjektmi pôsobiacimi na ekonomickom území danej krajiny a subjektmi mimo tohto územia. Zaznamenanie takejto cezhraničnej výmeny tovarov predpokladá, že skutočne došlo k výmene tovarov medzi rezidentskou jednotkou a zahraničím a realizoval sa cezhraničný (rezidentsko/nerezidentský) vzťah za finančnú protihodnotu, tzn. došlo k reálnej zmene vlastníctva tovaru spojenej s protipohybom finančných prostriedkov.

V realite však objem tovarov prechádzajúci národnou hranicou **obsahuje aj množstvo transakcií, ktoré prebiehajú medzi nerezidentmi rôznych štátov navzájom** (tzn. subjektmi, ktorých centrum ekonomického záujmu je v rôznych krajinách, mimo domovskej krajiny) a teda nedochádza k zmene vlastníctva tovaru medzi rezidentom a nerezidentom. **Zároveň sa vyskytujú aj transakcie medzi rezidentmi a nerezidentmi vo vnútri ekonomiky pri ktorých naopak nedochádza k pohybu tovarov cez hranice.** Obidva typy transakcií deformujú celkový objem zachytených transakcií v zahraničnom obchode, čím skresľujú reálny output vyprodukovaný a naviazaný na ekonomické územie vykazujúcej krajiny.

Vzájomné vzdďalovanie sa cezhraničného prístupu a prístupu založenom na reálnej zmene vlastníctva („národné poňatie“ zahraničného obchodu) sa prehĺbilo najmä po vstupe SR do EÚ, kedy na jednej strane dochádza k prechodu na nový systém vykazovania pohybu tovarov v systéme Intrastat a na druhej strane rastie množstvo etablovaných zahraničných spoločností v SR, pričom **narastá počet zahraničných spoločností**, ktoré sú registrované na území SR len pre účely DPH.

Graf 1. Vývoj podielu nerezidentských jednotiek registrovaných len pre účely DPH na celkovom objeme zahraničného obchodu

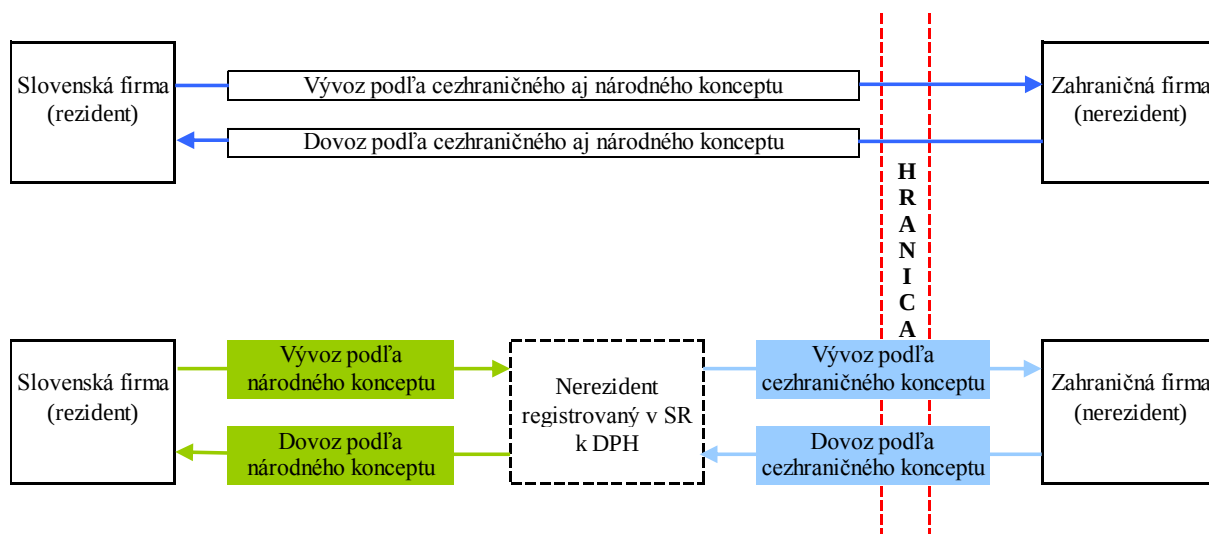


Zdroj: ŠÚSR, výpočty NBS

V rámci globalizačných tendencií nadnárodných spoločností dochádza k oddeleniu reálnych a finančných tokov medzi jednotlivými účastníckymi spoločnosťami a vytvorenou pridanou hodnotou v rámci konkrétneho článku reťazca. V prípade zahraničného obchodu možno tak pozorovať javy, kedy zahraničné spoločnosti realizujú veľkú časť zisku v rámci krajiny, kde samotná pridaná hodnota nebola vytvorená, ale len účtovne priznaná, a to z najrôznejších či už z legislatívnych, daňových, logistických alebo finančných dôvodov.

Nová metodika pre zostavenie národných účtov ESA 2010 ako aj revidovaná metodika platobnej bilancie v rámci nového manuálu platobnej bilancie (BMP6) reagujú na vzniknutú situáciu špecifikovaním vybraných položiek v rámci zahraničného obchodu s dôrazom na precízne dodržiavanie princípu zmeny vlastníctva. Z rámca zahraničného obchodu sa vyčleňuje osobitná skupina transakcií, ktoré prebiehajú výlučne medzi nerezidentmi, kedy tovar fyzicky vstupuje do ekonomického teritória krajiny bez toho aby došlo k jeho zmene vlastníctva, pričom hodnota deklarovaná na vstupe a výstupe krajiny sa významne odlišuje.

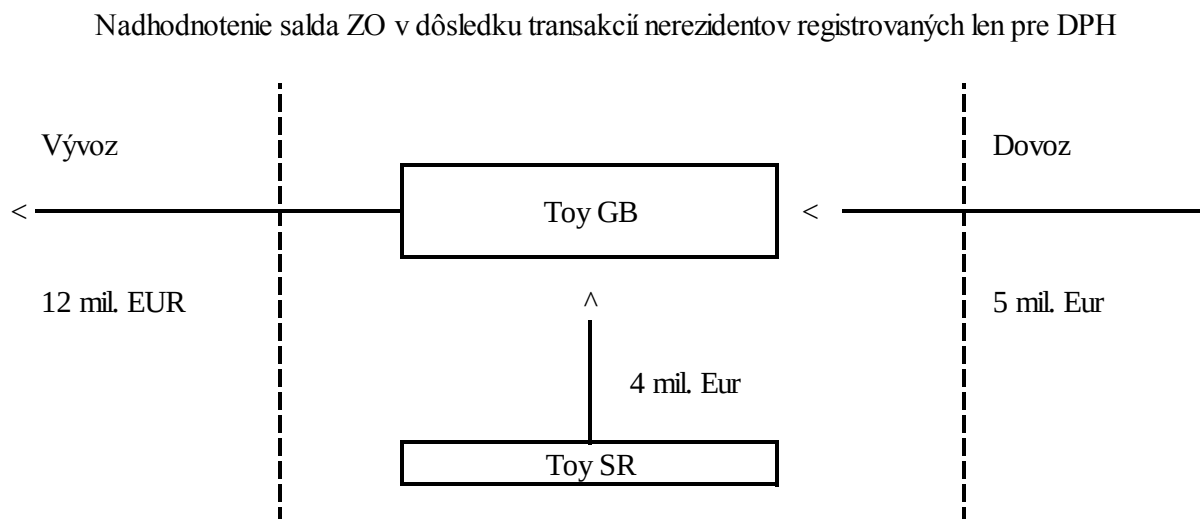
Obr. 1 Porovnanie cezhraničného a národného konceptu zahraničného obchodu



Ilustratívny príklad vplyvu aktivít nerezidentov v SR na hodnotu vývozu a dovozu tovaru v cezhraničnom a v národnom koncepte

Firma so sídlom vo Veľkej Británii „Toy GB“ je vlastníkom slovenskej firmy hračiek „Toy SR“. Slovenská firma vyrobí hračky za 4 mil. Eur a exportuje ich (na územie EU) cez materskú spoločnosť „Toy GB“, ktorá sa z tohto dôvodu musela registrovať v SR pre účely DPH.

Obr. 2 Vývoz hračiek



Firma „Toys GB“ v colnom hlásení vykazuje dovoz hračiek z Číny v hodnote 5 mil. Eur a súčasne v systéme Intrastat deklaruje „odoslanie tovaru do iného členského štátu“, tzn. vývoz vo výške 12 mil. Eur. Čistý export zachytený **cezhraničnou štatistikou** SR dosiahne hodnotu 7 mil. Eur ($12 - 5 = 7$).

Pri použití **národného konceptu** sa za vývoz zo SR bude považovať len transakcia medzi „Toy SR“ a „Toy GB“ (nie samotný export „Toy GB“), čiže čistý export SR bude 4 mil. Eur ($4 - 0 = 4$), t.j. dopad do nadhodnotenia salda je $7 - 4 = 3$ mil. Eur (rozdiel medzi konceptmi).

Obr.3 Dopad do salda ZO

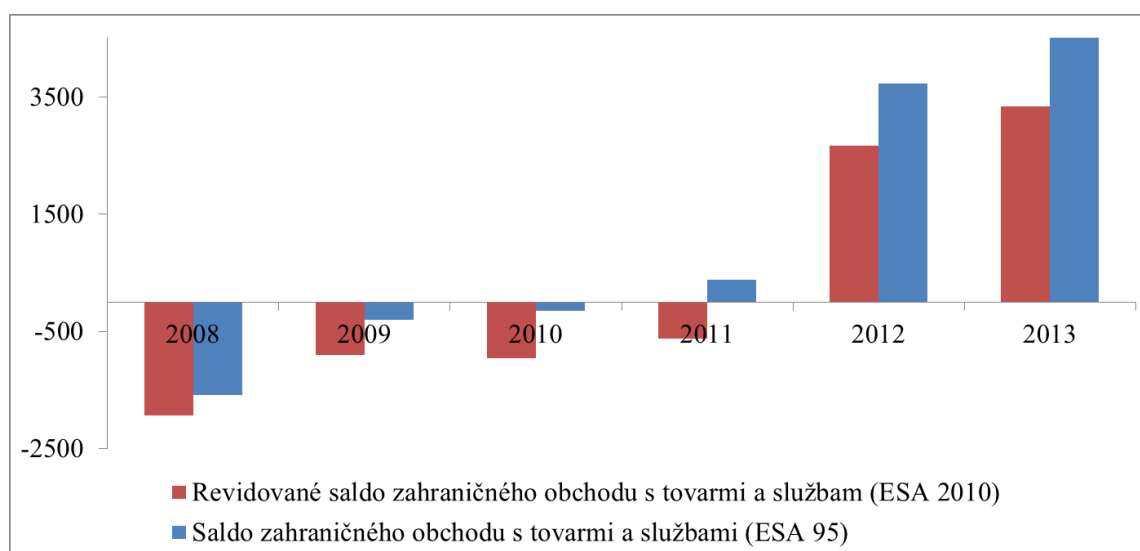
Zahraničný obchod v cezhraničnom koncepte		Zahraničný obchod v národnom koncepte		
Dovoz	5	Dovoz	0	Očistenie o transakcie prebiehajúce medzi nerezidentmi navzájom
Vývoz	12	Vývoz	4	
Saldo ZO	7	Saldo ZO	4	Udáva sa len hodnota zmeny vlastníctva (teda vzťah medzi rezidentom "Toy SR" a nerezidentom "Toy GB")

Nadhodnotenie salda ZO o +3 mil. EUR

V rámci štatistiky zahraničného obchodu SR možno uplatnením vhodných kritérií vyčleniť skupinu nerezidentských podnikateľských subjektov, **ktoré sa významným spôsobom podieľajú na zahraničnom obchode SR ako aj jeho pozitívnom salde, pričom však samotný objem ich aktivít a vytvorenej pridanej hodnoty v rámci SR je zanedbateľný.** Ide o subjekty pôsobiace vo vybraných odvetviach ekonomiky SR s významným zapojením sa do nadnárodného spracovateľského reťazca, predovšetkým v elektrotechnickom a spracovateľskom priemysle. Vplyv týchto transakcií na celkový zahraničný obchod SR od roku 2008 permanentne narastá v podobe „nadhodnocovania“ pozitívneho salda zahraničného obchodu, a preto je vyčlenenie nerezidentských transakcií „národného poňatia“ zahraničného obchodu kľúčové, nielen pre zrealizovanie vytvoreného agregátneho výstupu, ale aj zosúladenie finančných tokov ekonomiky vo vzťahu k zahraničiu.

Dopad používania národného konceptu na saldo tovarov a služieb SR sa v rokoch 2008 až 2013 pohybuje v intervale od 0,5 do 1,2 mld. eur. Obdobné úpravy zahraničného obchodu vykonáva aj Štatistický úrad Českej republiky, kde je však vplyv nerezidentov niekoľkonásobne významnejší s dopadom do nadhodnocovania salda tovarov až vo výške 9 mld. EUR za rok 2013. Pri tomto porovnaní súčasného odhadu transakcií nerezidentov registrovaných len pre účely DPH v SR, aj vzhľadom na možné priebežné „zlepšovanie“ metódy odhadu a dôkladnejšej analýzy transakcií medzi jednotlivými nerezidentskými subjektmi na základe skúseností z ČR, je možné v budúcnosti očakávať ďalšie spresňovanie uvádzaných čísel.

Graf 2. Zmena salda tovarov a služieb v súvislosti s prechodom na metodiku ESA 2010 (mil. EUR,b.c.)



Zdroj: ŠÚSR, výpočty NBS

Stanislav Topor (analytici@nbs.sk)